

AZ OMKDK MISKOLCI FORDÍTÓ IRODÁJA A REGIONÁLIS SZAKKÖNYVTÁRI INTEGRÁCIÓ SZOLGÁLATÁBAN

Zsidai József

a Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója

Előzmények

Hat esztendővel ezelőtt, 1972 elején kezdtem használni sajátos frazeológiámban a „*totális könyvtár*” kifejezést. Ez a formula lényegében a kutató, az olvasó abszolút értelemben vett kiszolgáltatását testesíti meg.

Leegyszerűsítve a következő folyamatról van szó:

tájékoztató (gépi úton vagy hagyományos módon); *eredeti irodalom kézbeadása* (saját állományból vagy könyvtárközi kölcsönzés útján); nyelvi akadály esetén *fordítások* (vagy fordításmásolatok) szolgáltatása.

A „*totális*” jelző a szolgáltatások láncszerű rendszerének és logikájának következetes véghezvitelét, mint céltudatos, meg nem torpanó munkamódszert is jelképezi. Ismételve: *a könyvtári kiszolgáltatást az olvasó teljes ellátásáig, teljes megalégedéséig kell vinni*. A szükséges dokumentumokat meg kell keresni, meg kell találni, és azokat az olvasó számára feldolgozható, hasznosítható állapotban kell átadni.

Munka közben nincs helye a *nem*, a *nincs* szavaknak; a megoldást nem lehet magyarázkodásra fölcserélni, a könyvtáros csak igen-igen ritkán juthat vakvágányra. Ebben az igényes könyvtári szolgáltató rendszerben a könyvtár szervezetéhez simuló fordító részleg vagy *fordítóiroda új jelenség*, de egyben a totális információszolgáltatás egyik sarkalatos eleme, akárcsak pl. a számítástechnika.

Vidéki körülmények között a fordítóiroda működése a könyvtárközi együttműködést, tágabb értelemben a regionális szakkönyvtári integráció fejlődését és az információszolgálat kiteljesedését segíti elő.

Az előzmények sorában egy kis történeti adalék megörökítése is ide kívánkozik. „*A korszerű szakkönyvtár az 1970-es években*” címen még 1972-ben előadást tartottam Debrecenben, Veszprémben, Szegeden és Miskolcon a Magyar Könyvtárosok Egyesülete helyi szervezete rendezésében. Ez alkalmakkor exponáltam először a „*totális könyvtár*” és ezen belül a fordítóiroda kifejezést mint újdonságot, vagy mint funkció-módosító szükségsze-

rűséget. A gondolatkör időszerűségét az idő igazolta, mert ennek nyomán alakultak meg az OMKDK szervezésében a vidéki fordítóirodák, *Debrecenben* (1972. október), *Veszprémben* (1972. november), *Miskolcon* (1973. szeptember 1.; 1974. december 31-ig a KGM MTTI szervezetében). A három iroda teljesítménye 1977-ben együttesen elérte a havi 15 ezer oldalnyi fordítást.

A miskolci iroda működése, teljesítménye és tapasztalatai

Szervezet és működés

Az OMKDK Miskolci Kihelyezett Fordító Irodája a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának keretében működik. Élén irodavezetői minőségben az egyetemi könyvtár igazgatója áll, mellékfoglalkozású munkaviszonyban; munkájában 4 munkatárs segíti. Közülük 3 fő könyvtári dolgozóként szintén mellékfoglalkozásban vállalt munkát a fordítóirodában; 1 fő pedig napi 5 órás munkaidővel főfoglalkozású OMKDK alkalmazott.

Az *irodavezető* feladatai a vezetési ügyek általában, ellenőrzések, a problémás esetek és a panaszok megvizsgálása és ezekben döntéshozatal, végül a beszámolók és jelentések készítése.

A *napi 5 órás főfoglalkozású dolgozó* végzi a fordítási megrendelések átvételét és iktatását, a fordítási megbízások kiadását, a kész fordítások átvételét és minősítését, valamint a fordítói díjak számfejtését.

Egy *fő részfoglalkozású dolgozó* megkéri a fordítási engedélyeket az Országos Fordításnyilvántartástól, továbbá folyamatosan, tételesen ellenőrzi a pénzügyi ügyvitelt.

Egy *fő részfoglalkozású adminisztratív alkalmazott* feladata a kész fordítások szállítóleveleinek kiállítása és mindennemű adminisztratív, gépirói munka ellátása.

A *hivatalsegéd* végzi a postázást, a kézbesítést és a pénzkezelést.

Az OMKDK az Egyetemvárosban lévő 15. sz. postahivatalnál takarékbetétkönyvet nyitott az Iroda számára. E pénzforrásból az iroda minden hó elsején kifizeti a fordítói tiszteletdíjakat. Az erről készített jelentést és a szállítólevelek másolatát – a további kötelespéldányokkal együtt – a budapesti központhoz továbbítjuk a tárgyó 4-ig. A vállalatoktól a fordítások árbevételét – a szállítólevelek alapján – az OMKDK gyűjti be.

A munka közben megy, zökkenők nélkül, az OMKDK irányításával és a szükséges mértékű egyetemi ellenőrzés mellett. A munka során mindkét fél korrekt és rugalmas magatartásával szolgálja a közös ügyet.

Fordítási megrendelések

A fordítóiroda a borsodi iparvidék közel száz vállalata, kutatóintézete és egyetemi tanszéke számára készít rendszeresen fordításokat. A fordítandó anyag tematikája a munka fontosságát is reprezentálja. Hatalmas feladat a borsodi körzetben folyó vegyipari koncentrált beruházások segítése; a vállalatok fejlesztését szolgáló import gépi technika gépkönyveinek magyarra átültetése; a KGST közös beruházásban megvalósuló Orenburgi Gázvezeték Guszatyin–Bogorodcsány körzetében folyó építési beruházások dokumentációjának orosz nyelvre fordítása (a terveket a miskolci ÉSZAKTERV készítette); a MEDICOR Művek miskolci gyára intenzív export tevékenységéhez a műszerleírások idegen nyelvekre történő fordítása; gyártmányfejlesztést szolgáló kutatásokhoz tudományos anyagok fordítása; stb.

A jelentősebb megrendelők a Diósgyőri Gépgyár, a „December 4” Drótművek, a Borsodi Vegyi Kombínát, az Ózdi Kohászati Üzemek, a Borsodnádasi Lemezgyár, a Földtani Kutató Fúró Vállalat, az Északmagyarországi Vegyi Művek, a MEDICOR Művek, az ÉVM ÉSZAKTERV, a Lenin Kohászati Művek, a Borsod Megyei Nyomdaipari Vállalat, a Tiszai Kőolajipari Vállalat, a KGM Tüzeléstechnikai Kutatóintézete és a Nehézipari Műszaki Egyetem tanszékei.

A tematika és a megrendelők kiemelt reprezentánsai országos méretű és népgazdasági szintű gazdasági tevékenységhez kapcsolják a regionális fordító szolgálat közreműködését. A tőkés valutát hozó exporttermékek szöveges felszerelése mellett az igen drága gépi berendezések mielőbbi termelésbe állítását is eredményesen támogatja az iroda.

Teljesítmény

Az 1. táblázat adatai tanúsítják a borsodi körzetben folyó fordítói tevékenység életrevalóságát.

A tervezés során 1974-ben mintegy évi 3 millió Ft-nyi elérhető árbevételrel számoltunk, amely kb. évi 75 ezer oldal fordításnak felel meg. A tervezett csúcst 80%-át már

1. táblázat

Az OMKDK Miskolci Kihelyezett Fordító Irodája főbb teljesítményadatainak alakulása

	Fordítási teljesítmény		Árbevétel	
	oldal	1975=100	Ft	1975=100
1975	32 000	100	1 297 478	100
1976	46 765	146	1 990 814	153
1977	58 886	184	2 494 731	192
1978				
I–IV hó	23 537	–	987 576	–

1977 végére, azaz 3 év alatt sikerült elérni. A havi 5 ezer oldalnyi, tehát napi 200 oldalt meghaladó teljesítmény nem kis dolog. A borsodi iparvidék számára ez felbecsülhetetlen segítség; a budapesti fordítási terhelést pedig némileg enyhíteni tudja. Ez utóbbi nem elhanyagolható szempont, különösen nem, ha a debreceni és a veszprémi regionális központok teljesítményét is figyelembe vesszük.

A fordítások nyelvi megoszlásáról 1976-ban készült részletes felmérés. Összefoglaló eredményeit a 2. táblázat szemlélteti.

Az adatokból kitűnik, hogy az oldalak számát tekintve a német nyelv részesedése 20 610 oldallal 44,0%; az

2. táblázat

Az 1976. évi fordítások nyelvi megoszlása

	Fordítási teljesítmény			
	db	%	oldal	%
Német	954	36,4	20 610	44,0
Angol	703	26,8	13 188	28,2
Orosz	748	28,5	9 725	20,8
Cseh	76	2,9	1 029	2,2
Francia	58	2,2	646	1,4
Olasz	27	1,1	640	1,4
Lengyel	35	1,3	451	1,0
Bolgár	6	0,2	198	0,4
Szerb	6	0,2	97	0,2
Japán	3	0,1	68	0,1
Spanyol	2	0,1	35	0,1
Svéd	3	0,1	34	0,1
Finn	1		21	
Holland	1	0,1	13	0,1
Román	1		10	
Összesen	2624	100,0	46 765	100,0

angol 13 188 oldallal 28,2%; az orosz pedig 9725 oldallal 20,8%. A fordítások számát tekintve az orosz nyelv a második hely. A német nyelv elsőbbségét több okkal lehet magyarázni. Hazánk igen intenzív gazdasági, beruházási kapcsolatokat tart fenn mind az NDK-val, mind az NSZK-val, így a gép- és technológiai import nagy mennyiségű fordítást eredményez. A japán és amerikai cégek NSZK-beli leányvállalatai is általában német nyelvű dokumentációval szállítanak technikai berendezéseket. Találkoztunk már szovjet és román gépek német nyelvű gépkönyveivel is. Tapasztalataink szerint az angol és orosz nyelv viszont a kutatást-fejlesztést szolgáló tudományos szövegekben előzi meg a német részesedés arányát.

A fordítók

1977-ben 187 fordító közreműködésével folyt a munka. Közülük 164 fő (88%) volt *mérnök és technikus*. A mérnökök és technikusok ilyen magas aránya kedvezően befolyásolja a fordítások szakmai és nyelv színvonalát. De nem is tudnak másfajta képzettségűek ezen a területen versenyre kelni, mert szaknyelvi felkészültségüket nem tudják szinten tartani. Köztudott ugyanis, hogy a műszaki szótárak messze elmaradnak a műszaki és tudományos fejlődés szókincsteremtő léptéke mögött.

A mérnök, az alkotó szakember benne él az új ismeretek sodrásában, *részese vagy megfigyelője az új szakkifejezések életrekelésének*; így ő, és csakis ő tudja azokat helyesen alkalmazni. Számára és a magyar ipar és kutatás számára is ennél sokkal fontosabb azonban az új eredmények, az új technológiák megismerésének ténye és ezáltal az adaptáció előmozdítása. Az sem mellékes szempont, hogy a sok vidéki mérnök bekapcsolása a fordítási munkába egyidejűleg a műszaki szakmai tudásszint általános emelését is szolgálja; *tudásuk teljesebb kiaknázása országos érdek*.

A fordító szolgálat regionális, integrációs mozzanatai

A fordítóiroda megszervezését az egyetem ez irányú érdekei alapján határoztuk el. Abban a hitben fogtunk hozzá ehhez a munkához, hogy az oktatást és a kutatást, az oktatókat, a kutatókat és az érdeklődő hallgatókat (tudományos diákköri tagokat és a diplomaterven dolgozókat) ezáltal gyors és szakszerű fordításokhoz tudjuk juttatni. A várakozásnak megfelelően az egyetem köti le a fordítási kapacitás 10–12%-át. Egyetlen esztendőben, 1977-ben pl. az egyetem 336 esetben adott megrendelést az irodának.

Az a tény, hogy a fordítóiroda szolgáltatásai nem korlátozódnak az egyetemre, hanem kifelé is kínálja azokat, eleve regionális, integrációs jelenség. A vállalatok

és egyéb intézmények számára is rendelkezésre álló fordítási szolgálat lényegében véve az egyetemi könyvtár szervezeti szabályzatában is rögzített *regionális funkció érvényesülését fejezi ki*: a regionális feladat nem csupán papírra vetett óhajok foglalata, hanem gyakorlatban realizálódó szakmai elv.

Az egyetemi könyvtár állományával is segíti a fordítóiroda munkáját, ezáltal regionális funkcióját szintén demonstrálja. 1977-ben pl. 314 esetben adott a könyvtár xerox másolatot a külső megrendelők fordítási címanyagaihoz. Jó néhány vállalat megbízhatóan ismeri a könyvtár állományát, különösen kurrens folyóiratait. Ennek alapján akkor is az egyetemi állományból kérnek másolatokat a fordításokhoz igen gyakran, ha saját gyűjteményükben is megvan a szóban forgó folyóirat. Erre bizonyára a folyóiratok helyi használatának gyakorisága miatt és állományvédelmi megfontolásokból kerül sor.

Az Ózdi Kohászati Üzemek 1977-ben 176, a miskolci „December 4” Drótművek 75 megrendeléshez kért másolatot az egyetemi könyvtártól a fordítóiroda számára.

A kérelmek zöme az egyetemi könyvtár fegyűjtőkörébe eső folyóiratokat érinti. Így 1977-ben a *Metallurg* (SZU) 24; a *Sztal* (SZU) 21; az *IVUZ Csernaja Metallurgija* (SZU) 15; a *Berg- und Hüttenmännische Monatshefte* (Ausztria) 19; a *Draht* (NSZK) 17; a *Neue Hütte* (NDK) 10; az *Ogneuporü* (SZU) 11 esetben bizonyult forrásműnek.

A regionális szempontok kapcsán a fordítók személye is érdemes egy-két mondatra. Az iroda igyekszik a fordításokat úgy irányítani a fordítókhoz, hogy azok szakmájuk eleveire vágó tudományos újdonságokhoz jussanak. Az ideális az volna, ha a fordítás a mérnökök számára nem robotmunkát, hanem vonzó, izgalmas továbbképzést, *az ismeretek fejlesztésének permanenciáját jelentené*. Az iroda így áttételesen a mérnöki tudásszint helyi emelését is hatékonyan segíthetné.

Az egyetem adja a fordítók 10%-át, ennyivel tudja támogatni a könyvtár regionális törekvéseinek kielégítését.

A regionális fordítási tevékenység három év alatt családias közösséget teremtett. Ebben a közösségben a fordító nem lesz annyira magányos és személytelen, mint a nagy irodákban. Az emberibb stílus nemcsak a fordítót helyezi elviselhető környezetbe, hanem *a fordításügynek is hasznára válik*, mert az iroda, a megrendelő és a fordító együttműködése és közös munkája így kitűnően szervezhető.

A regionális fordítási tevékenység célja az a nagyszerű lehetőség, amely a mindennapi munka során a fordító szolgálat közvetítésével az általánosabb, átfogóbb, magasabb rendű integráció javára szolgál. A vállalatok és az egyetemi könyvtár között lévő eleven munkakapcsolat sűrűn kínálja a messzebbre tekintő párbeszédet, amelyek a sokoldalú együttműködés fejlesztését elősegítik. A három vidéki fordítóiroda együttesen pedig kézzel fog-

ható markáns bizonyítékot szolgáltat az integráció megvalósíthatóságára, következőképpen annak távlatait világitja be.

Az OMKDK érdeme és szerepe

A regionális fordítóiroda gondolata vidéken született, és gyorsan sarjadt életre, ahogy erről már beszámoltam. Az OMKDK fogékonyságát dicséri viszont az a tény, hogy a gondolat felkarolásához volt fantáziája és bátorsága. Megérezte, hogy országos feladat részbeni decentralizálására van lehetőség, és ezáltal a hazai információügy új színnel gazdagodhat.

Nem akármilyen gazdagodásról van szó, hanem a korszerű információs szervezet, a korszerű információs modell formálódása megy végbe. Mert hiszen a fordítóirodák vidéki telepítése a regionális integráció egyik alapvető ihletője. Az irodák központi összefogása pedig magasabb rendű országos integráció első nagy vívmánya, sikere és mintaképe. Úgy gondolom, hogy az új konstrukció lényege, érdeme és nagyszerűsége éppen annak bizalomépítő küldetésében van.

Az OMKDK névjegyében méltóságot kifejező „országos” jelző ezen az úton is realizálódhat. És talán észre sem veszi senki, hogy eközben vidéken levő szakirodalmi állományrészek, könyvtáros szakemberek, felkészült mérnök szakfordítók és reprográfiai kapacitások mint potenciális tartalékok és tétlen energiák aktivizálódnak a hazai kutatás és fejlesztés javára. Országosan is hasznos ez az irányváltás, már csak azért is, mert az itt készülő fordítások kötelempéldányai közhasználatra válnak az Országos Fordításnyilvántartás közvetítésével.

Feltételezem továbbá, hogy az OMKDK információs és gazdasági politikája is sok tapasztalattal gazdagodik a vidéki fordítóirodák teljesítménye nyomán. Egyidejűleg az anyaintézmény terhelése is némileg enyhül, miként erre már utaltam.

Miután szilárd meggyőződés, hogy az integráció az a jövőbe mutató szervezeti rendeződés, amely esélyesen nézhet szembe az információs kihívással, ezért a sokoldalú kapcsolatok kiépítése útján a fordítóiroda bizalomépítő küldetését valóban történelmi küldetésnek tartom. Ebben az OMKDK-t is történelmi érdem illeti meg.

ZSIDAI J.: Az OMKDK Miskolci Fordító Irodája a regionális szakkönyvtári integráció szolgálatában

Az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ Miskolci Fordító Irodája 1975. január óta működik. Az első évben teljesített 32 ezer nagy szab-

ványoldal fordítás 1977-re 59 ezer oldalra növekedett. Az Iroda 187 külső fordítót foglalkoztat. A legtöbb fordítás német, angol és orosz nyelvről készül (az 1976-ban elkészített összes fordított oldal 93%-a). A megrendelők elsősorban a borsodi iparvidék vállalatai, kutatóintézetei és az egyetemi tanszékek.

* * *

ZSIDAI, J.: The Miskolc Translation Office of the Hungarian Technical Library and Documentation Centre at the service of the regional integration of special libraries

The Translation Office in Miskolc of the Hungarian Technical Library and Documentation Centre has been in operation since January 1975. Its activities have developed from 32 000 standard pages translated in the first year to 59 000 in 1977. The Office employs 187 part-time translators. The majority of translations (93 per cent of the total of the translated pages in 1976) were made from German, English and Russian.

* * *

ЖИДАИ, Й.: Филиал Бюро переводов OMKDK в г. Мишкольце на службе региональной интеграции специальных библиотек

Филиал Бюро переводов Венгерской центральной технической библиотеки и центра научной и технической информации (OMKDK) функционирует с января 1975 г. Количество переводов, выполненных в 1975 г. составляло 32 тыс. страниц стандартного формата, в 1977-ом году - 59 тыс. Работы выполняются 187 внештатными переводчиками. Большинство переводов выполняются с немецкого, английского и русского языков, их объем в 1976-ом году составлял 93 всех выполненных Бюро переводов.

* * *

ZSIDAI, J.: Das Miskolcer Übersetzungsbüro der Ungarischen Technisch-Wissenschaftlichen Zentralbibliothek und Dokumentationszentrum im Dienste der regionalen Integration der Fachbibliotheken

Das Übersetzungsbüro des OMKDK in Miskolc funktioniert seit Januar 1975. Die im ersten Jahr erreichte Produktion von 32 000 Standardseiten Fachübersetzungen stieg in 1977 auf 59 000 Standardseiten. Das Büro beschäftigt 187 Fachleute als beauftragte Übersetzer. Die meisten Fachübersetzungen (93% aller in 1976 gefertigten Übersetzungen) werden aus dem Deutschen, Englischen und Russischen in die ungarische Sprache fertiggestellt.